

Christi, quia etiam Christum repræsentabat. Alius ergo fuit semper Ecclesiæ sensus. Nam, quia catechumeni capaces non erant veri Christi corporis, dabatur illis veluti quoddam signum et memoriale Eucharistiae, ut rem ipsam amplius desiderarent et expeterent. Quæ caeremonia ad reliquos fideles baptizatos postea extensa est, quando consuetudo communicandi remitti coepit. Unde Pius primus præcepit, ut presbyter particulas panis habeat in vase nitido, easque benedicat, ut qui communis re nollent dominicis ac festis diebus, eulogiam inde acciperent. Quod decreto habetur in codice quinque librorum, lib. 2, c. 117, ut refertur in actis Pii I, tom. 1 Concil.; idem habetur in Concil. Nannanensi, c. 9.

12. Quinto optimum indicium hujus veritatis est, quod de Missa catechumenorum servatum esse legimus; permittebant enim catechumeni adesse usque ad oblationem; prius vero, quam ad consecrationem perveniretur, exire jubebantur, ut ex omnibus liturgiis constat. Existimabat enim Ecclesia, eos, qui baptismō non essent initiati, ad conspicendum hoc mysterium non esse satis dispositos, ut notavit D. Thom. infra, quæst. 80, art. 4, ad 4 ex Dion., c. 7 Eccles. Hierar., par. 3. Unde Augustinus, tract. 10 in Joann.: *Corpus Christi est manna absconditum a catechumenis, quia Jesus adhuc non se credit illis;* et Beda loco supra citato martyrologii refert, miraculo confirmasse Deum fidem illius Tharsicii, qui, ne infidelibus Eucharistiam ostenderet, mortem sustinuit; ita enim disparuit postea sacramentum, ut nec inventari, nec videri ab eis potuerit. Simile factum alterius Episcopi Laurentii refert idem Beda, lib. 2 Historiae Anglicanæ, cap. 5. Et hoc pertinet supra annotata consuetudo Patrum antiquorum, qui propter infideles ænigmatische et obscure de hoc mysterio loqui solebant, ne Sanctum canibus præbere videbantur.

13. Sexto ad declarandum hanc veritatem facit, quod, licet, ut dictum est, initio nascens Ecclesiæ mysterium hoc infidelibus occultaretur, cum tamen inter Christianos frequissimum esset illius usus, non potuit omnino latere et celari; quare eam opinionem de nostris conceperunt, quod ad carnes humanas, et infantem quemdam manducandum, congregarentur. Unde Tertull. in Apol., c. 7: *Dicimus, inquit, sceleratissimi, de sacramento infanticidii et pabulo crudæ. Ejusdem calum-*

niæ meminit Euseb., lib. 4 Hist., c. 8, lib. 5, c. 1; et Justin., Apolog. 2 ad Antoninum, in fine, ubi, ut Christianos ab hac calumnia defendere, apertis verbis veritatem hujus mysterii Gentibus exposuit. Huc etiam spectat, quod Averroes Machumetanus, ut Præterius refert, verbo, Machumetus, num. 16, impios nos appellabat, quod Christum Deum nostrum edere diceremus; erat ergo hæc communis vox totius Ecclesiæ. Et per haec satis responsum est rationibus dubitandi in principio positis.

SECTIO VII.

Quid possit ratione naturali de hoc mysterio ostendi.

1. Quatuor inquire possunt. Primum, an possit probari, hoc mysterium esse possibile. Secundum, an esse conveniens. Tertium, an esse credibile. Quartum, an ita esse factum. De duabus ultimis punctis nihil dicendum occurrit, nisi quatenus ex duabus prioribus pendent.

2. Primo itaque certum est, non posse sola ratione probari, hoc mysterium esse factum; est enim supernaturale, et pendet ex libera Dei voluntate, quæ non potest sola ratione, sed testimonio fidei cognosci, et ideo in omnibus præcedentibus questionibus, omnibus mediis et regulis fidei probavimus hoc esse credendum, ut supposita illa fide, aliquid possemus ratiocinari. Secundo certum est, esse evidens, hoc mysterium esse credibile, quod evidenter probant omnia, quæ in superioribus quæstionibus adducta sunt, et juvabunt etiam ea, quæ de possibilitate et convenientia hujus mysterii statim dicemus; quam in hoc punto nihil fere sit speciale in hoc mysterio magis, quam in aliis Christiana religionis, de qua in materia de fide generatim ostenditur, esse evidenter credibile, et ideo probando, mysterium hoc contineri inter ea, quæ fides Christiana proponit, concluditur, esse evidenter credibile, sicut et cetera. De primo ergo, et secundo punto breviter agendum est.

3. Tertio igitur de possibiliitate hujus mysterii, multi ex hereticis hujus temporis cum auctoritate et testimonio Scripturae sacrae, et sanctorum Patrum destituerentur, eo pervererunt, ut dicarent, non potuisse Deum facere, ut Christus sit realiter praesens in hoc sacramento. Et tria potissimum dicunt esse impossibilia, quæ non possunt hoc loco fuso tractari, quia in sequentibus, magis explicite

mysterio, commodiorem locum habent. Primum est, accidentia manere sine subjecto, mutata tota aliqua substantia in totam aliam substantiam, de quo punto instituemus duas, post sequentem, disputationes. Secundum est, corpus magnæ quantitatis, contineri sub minima quantitate, et non occupare locum, et esse modo indivisibili, de quo tota quæst. 76 disputandum est. Tertium est, quod Christus manens in cœlo, simul sit in multis et distantibus locis, et de hoc dicam fuso disputatione sequenti; oportet enim prius intelligere, quid sit hæc præsentia, quam Christus hic habet.

4. Nunc igitur circa hunc punctum solum est dicendum, non posse sola ratione naturali evidenter demonstrari hoc mysterium esse possibile; posse tamen evidenter ostendi, non demonstrari impossibile. Supposita præterea fide aliorum mysteriorum, potest satis manuduci intellectus, ut videat, hoc non esse impossibile. Probatur primum, quia nullum est naturale principium, ex quo evidenter colligi possit illa tria miracula supra posita esse possibilia; et licet admittamus esse evidens, Deum esse omnipotentem, non tamen potest ex parte objecti esse evidens, in illo non esse contradictionem; ut non esse contra essentiam et naturam accidentis esse per se, seu contra naturam quantitatis, esse inextensam in eo loco, aut esse in pluribus locis, sicut etiam non est evidens, seclusa fide, duo corpora quanta esse posse penetrative in eodem loco; itaque hæc et hujusmodi absolute loquendo credita sunt, non demonstrata. Probatur autem altera pars, primum ex principio generali theologie, quod evidenter solvit argumenta contra mysteria fidei, non tantum, ut aiunt, respondendo negative argumentis, sed etiam positive, ostendendo non posse rationem naturalem demonstrare hujusmodi opera esse impossibilia Deo: quia nulla est ratio, quæ probet esse contra essentiam accidentis, v. gr., separari a subjecto, et per se conservari; imo ratio naturalis optime intelligit, posse naturam accidentis consistere in aptitudine, et non in actuali dependentia, et idem proportionaliter est de quantitate, quod evidenter fiet inferius solvendo argumenta. Et hinc concluditur tertia pars proposita. Primo, ratione generali, quia credimus Deum esse omnipotentem, et aliunde non videmus in his operibus apertam contradictionem, imo nec rationem illius admodum probabilem, sed solum esse intelligimus supra naturas rerum; ergo fit valde verisimile, hæc omnia

esse possibilia Deo. Unde Patres omnes supera citati sola Dei omnipotentia contenti sunt ad persuadendum, hoc mysterium esse possibile, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Deinde admirabilius est, substantiam naturam integrum separari a propria subsistentia, quam accidens a subjecto, et naturam creatam existere in Verbo increato, quam corpus existens in cœlo, existere simul in terra, et Verbum divinum constitui sub humanitate et cum illa componere unam personam, quam corpus Christi sub accidentibus claudi; et ad hunc modum argumentari possumus ex aliis mysteriis fidei, ut tractando in dietis locis singula puncta indicabimus.

5. Solutio. — Quarto, circa convenientiam delirant magis heretici; contendunt enim, esto sit possibilis hæc præsentia, esse tamen hominibus inutile et potius perniciosa, et Christo Domino injuriosa. Primum, quia quicquid utilitatis potest ex hoc sacramento ad homines manare cum hac præsentia, potest sine illa, operante Deo per signa ab ipso instituta, et concurrente homine per suam fidem, quæ ratio operandi est sacramentis magis consentanea. Secundum patet, quia oportet, quæ sursum sunt querere, non quæ super terram, ad Coloss. 3; ergo oportuit Christum tantum esse in cœlo, quo nostræ cogitationes ascenderent; perniciosum ergo esset nobis cum illo realiter præsente in terra versari, nam propterea ipse dixit: *Expedit vobis, ut ego vadam, Joan. 16.* Denique indignum existimat Christum jam immortalem et impassibilem dentibus atterri, os et stomachum mortalis hominis ingredi, moveri, conculcari et similia pati, que nos de illo in sacramento dicimus. Similia tamen objicabant Pagani contra incarnationis mysterium; videbatur enim illis indignum, quod Deus caro fieret, et passionibus et morti subderetur, et hominibus videbatur inutile, quia poterat Deus alio modo conferre eis omnia bona, quæ nos dicimus ex incarnatione provenire. Quibus SS. Patres respondent, nihil esse in illo mysterio, quod non maxime Deum deceat, quia illis passionibus nihil laeditur vel immutatur divina majestas, et aliunde bonitatem suam, potentiam etc., maxime manifestat, et nobis illo modo et majora bona, et excellentiora, atque altiori modo confert; sic ergo in præsenti prædictis hereticis respondemus.

6. Dicendum ergo est, posse ratione naturali ostendi, hoc mysterium fuisse valde con-

veniens, et divinæ bonitati, ac hominum utilitatibus maxime consentaneum. Ad hanc veritatem probandam afferri possunt rationes omnes, quibus hoc ipsum de mysterio incarnationis ostendi solet. Est enim hoc sacramentum, quasi complementum quoddam illius mysterii, ut Chrysostomus dixit. Breviter tamen declaratur primo, quia ad divinam beatitudinem pertinet, ut omnibus modis sese communicet. Ergo, sicut fuit per se conveniens, ut totam divinitatem suam humanæ naturæ communicaret, ita fuit conveniens, humanitatem illam, et totum illud beneficium ac mysterium alio admirabili modo reliquis hominibus communicari; ut sicut humana Christi natura ineffabili modo in Verbo existit, et Verbum in ipsa, ita qui suscepit hoc sacramentum, singulari etiam modo in Christo maneat, et Christus in illo, sicut ipse dixit Joan., c. 6.

7. Secundo fuit opus divina sapientia di-
gnum, in uno sacramento, veluti summam et compendium facere omnium scorum mirabilium, omniumque donorum suorum ac beneficiorum, praesertim illorum, quæ per Verbi incarnationem nobis contulit. Nam in primis sicut in mysterio incarnationis humana natura proprio supposito caruit, ita hic accidentia privantur subjecto suo; et sicut ibi Verbum sub humanitate latuit factum homo, ut nos redimeret, ita Verbum incarnatum sub accidentibus panis continetur, factum cibus et panis celestis animarum, ut eas reficiat. Unde, sicut per incarnationem factum est, ut Verbum in humanitate assumpta sit in tempore genitum, et injuriis temporis ac hominum expositum, ipso Verbo in se impossibili et immutabili permanente, ita Verbum incarnatum, quatenus sub hoc sacramento continetur, quotidie conficitur, et in loco humili interdum jacet, et a pravis hominibus injuriis afficitur, ipso nihilominus Verbo, ejusque humanitate gloria, impossibili ac immutabili manente. Denique sicut per incarnationis mysterium Christus in utero beatæ Virginis spiritualis cibus animarum effectus est, et per omnes actiones et passiones suas vitam eis comparavit, ita per hoc sacramentum nobis re ipsa donatur in cibum, ut vere ac proprie illum intra nos sumentes, suæ redemptionis fructum, hoc est, immortalem vitam animæ, et corporis ab ipso participare possumus; nam, qui manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Unde etiam appetit infinita Dei erga homines liberalitas; cum enim

8. Tertia ratio sumenda est ex attributo om-

nipotiaæ divinæ, nam si omnia miracula, quæ in hoc sacramento interveniunt, consideremus, illud fuisse convenientissimum reperiemus, ut esset veluti consummatio et perfectio omnium divinorum operum; et ideo Joannes Evangelista initio narrationis Dominicæ cœnæ præmittit illa verba: *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus;* in illa enim rerum immutatione, quam Christus in hoc mysterio fecit, hanc suam omnipotentiam et dominium in omnem creaturam satis ostendit, nam et substantias transmutat, et accidentibus aliud existendi modum tribuit, et corporis molem ad similitudinem spiritualis substantiae præsentem efficit, idemque corpus in variis locis constituit, et alia similia operatur, quibus se universæ naturæ dominum declarat. Quæ quidem omnia mira Dei opera neque infecta relinqui decuit, neque opportunius, quam in hoc mysterio (quod ut dicebam, summa est divinorum mirabilium), fieri potuerunt. Addit Innocentius, lib. 4 de hoc mysterio, cap. 44, sicut divina natura tribus modis in creaturis existit, scilicet, per naturam, per gratiam, et unionem hypostaticam, ita decuisse, ut humana Christi natura triplicem modum existendi participaverit, scilicet, personaliter in Verbo, visibiliter in cœlo, sacramentaliter in altari; vel aliter, naturaliter in corpore mortali et passibili, per gratiam et gloriam in cœlo, et sacramentaliter in hoc mysterio; illud denique mirum in modum, hoc divinæ potentiaæ opus exaggerat, quod non semel, aut iterum, sed quotidie haec omnia operatur, quodve hominibus dederit potestatem verbo suo haec omnia efficiendi.

9. Quarta ratio facile sumi potest ex aliis divinis attributis, liberalitatis, misericordia, et quodammodo etiam justitia; non quia talis cibus nobis ex justitia ullo modo deberetur, sed quia nos debemus Deo, ut fidem et obedientiam in credulitate et digno usu hujus cibi ostendamus. Vel certe, ut dixit Innocentius supra, maxime decuit, ut sicut per cibum homo victus fuerat ac mortalis effectus, ita per cibum ad vitam immortalem restituatur; nullus autem cibus aptior ac potentior ad hunc effectum tribuendum esse poterat, quam ille, qui de cœlo descendit et dat vitam mundo. Quapropter sicut de illo cibo dictum est: *In quacumque die comedetis ex eis morte morieris,* ita e contrario, de hoc est scriptum: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Unde etiam appetit infinita Dei erga homines liberalitas; cum enim

immortalis vita non nisi per Christum possit nobis communicari, modum excogitavit, quo illi realiter et ineffabiliter conjungamur, ut ab ipso fonte vitam haurire possimus, ut vel hac ratione sese paratissimum ad eam nobis præstandam ostenderet; in quo etiam singulare specimen sui amoris erga homines dedit, quod solo pane significante suum corpus non præstitisset, ut statim declarabimus.

10. Quintam rationem addere possumus, quia mysterium hoc ad omnium virtutum incrementum et perfectionem obtaindam, variis modis, ac rationibus fuit convenientissimum. Primo propter excellentem gratiam, quæ in illo confertur, quam propter Christi præsentiam, abundantiem et copiosorem esse decuisse, dubitari non potest. Deinde propter illam rationem generalem, quam Chrysostomus citatis locis attigit, cujus sunt illa verba: *Tangam leones igitur ignem spirantes a mensa illa recedamus, facti diabolo terribiles.* Decet enim eos, qui tali cibo nutriuntur, insigni vitæ sanctitate et puritate esse conspicuos. Denique si per singulas virtutes discurramus, innumeris occasione et rationes, eas perfecte exercendi, in hoc mysterio inveniemus, sed præcipue in illis, quæ Deum ipsum attingunt, ut sunt Theologicæ, et inter morales, religio.

11. Augetur fides. — Sextam igitur sumamus rationem ex virtute fidei; principio enim in hoc perdifficili mysterio nostra fides mirabiliter exercetur et crescit; inter opera enim divinæ omnipotentiæ, quæ præter ordinem naturæ fiunt (incarnationis opere excepto) creditu difficultissimum censetur. Primo, quia non unum, sed plura miracula complectitur. Secundo, quia non semel, sed iterum, atque iterum, et quasi ordinaria lege conficitur. Tertio, quia non solum immediate ab ipso Deo, sed ab homine ejus ministro, per supernaturem potestatem ei communicatam, fit. Denique (quod ad fidei exercitium multum refert) quia quotidie sensibus objicitur, et repugnantibus sensibus frequentissime captivamus intellectum in obsequium Christi. Deinde præter illum usum fidei, qui in hoc mysterio credendo consistit, fuit hoc etiam aptissimum ad exercendam fidem circa alia fidei mysteria, ad nostram præsertim redemptionem pertinentia, dicente Christo: *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.* Nam, licet hæretici contendant, solum signum et figuram ad hujusmodi commemorationem satis fuisse, nullus tamen, qui rem

attente ac prudenter consideraverit, negare potest, longe altiori consideratione, et majori affectu invocari in nobis Christi et passionis ejus memoriam, si ex fide realis præsentia ejus, quam si ex solis figuris, et nudis signis moveamur. Præsertim, quia, ut supra dicebamus, quodammodo in hoc mysterio videamus fieri circa Christum invisibiliter hic contentum, quæ circa eumdem in propria specie facta esse credimus, quia sicut caro factus ingressus est uterum beatissimæ Virginis, ita per hoc mysterium vere ac realiter intrat corpora nostra; et sicut vere credimus jacuisse in praesepio, ita vere illum in altari existentem conspicimus; et ad hunc modum cætera Christi mysteria ad vivum hic representantur, præter eam significationem passionis et mortis ejus, quæ fit, cum sanguis separatim a corpore consecratur. Igitur ad fidei exercitum fuit valde conveniens hoc mysterium, atque adeo etiam in ratione signi et memorialis, est longe excellentius hoc sacramentum, habens Christum realiter præsentem, quam in umbra tantum. De hac ratione legi possunt, quæ scribit eleganter Alger., lib. 2 de hoc sacr., cap. 3, et que attingunt Cypr., in serm. de Cœna Dom.; Euseb., hom. 1 de Pasch.; Augustin., tract. 47 in Joan., et alia, quæ supra citavimus in Commentario art., explicantes rationem D. Thom.

12. Augetur spes. — Septima ratio sumitur ex virtute spei: nullum enim potuit esse, post divinam incarnationem, Dei donum ac beneficium, ad spem roborandam et augendam accommodatus, tum quia in pignus futuræ gloriæ res infiniti valoris nobis datur; tum etiam quia dum in hac vita mortali tam liberalem erga nos Deum experimur, tamque propensum, ut nos secum intime conjungat, maxime excitamur ad sperandum perfectiorem unionem in vita beata futuram; ut enim recte dixit Algerus, lib. 2, cap. 3: *Quam vere Christus seipsum daturus est Sanctis ad gloriam, tam vere modo ad omnem gratiam dat seipsum Ecclesiæ suæ.* Et hinc etiam augetur spes, quia hoc cibo roboramur, et contra hostes armamur, et facilius possumus omnem servilem timorem abjecere, et fiduciam de victoria reportanda concipere. Nam sicut dæmonum præsentiam horremus, quamvis illos non videamus, et e contrario bonorum Angelorum præsentia et custodia, quam nobis adesse credimus (licet illam non videamus) vires assumimus, ita multo magis hac Christi præsentia, licet invisibili, firmiter

tamen credita, mirum in modum fiducia nostra augetur, et animus ad beatitudinem obtinendam erigitur, præsertim, quia dum Christum, secundum humanitatem etiam, præsentem esse credimus, majori quadam familiaritate eum alloquimur, ac frequentius et majori cum fiducia oramus. Nec vero ex hac præsentia impeditur animus, ne sursum ascendet ad Christum in cœlis existentem, sed potius maxime accenditur, ut eum videre desideret, quem sub panis specie nunc habet præsentem et latenter.

13. *Crescit charitas erga Deum.* — Octava ratio petitur ex virtute charitatis, quatenus erga Deum et Christum versatur, quoniam nihil magis ad amandum excitat, quam amoris significatio, quam in hoc mysterio maximam nobis Christus exhibuit; ut enim Joan. ait, cap. 43: *Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos;* tunc enim summum amoris signum illis præbuit, tum seipsum in cibum illis præbendo, tum etiam summo amore et desiderio illum præstanto, juxta illud: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum,* quod non tam de legali, quam de hoc vero Pascha multi intelligendum existimant cum Tertull., lib. 4 contra Marcionem, cap. 40. Ac præterea, quia ut Chrysost. saepe perpendit, plus quam maternum amorem erga homines indicavit. Matres enim interdum filios suos alii tradunt nutriendos, Christus autem suis carnibus filios suos alit, et quos suo sanguine redemit, ac spiritualiter genuit, eosdem suo cruento nutrit ac pascit. Deinde maximum amicitiae signum in hoc ostendit, quod amor non solum præsentiam, sed etiam summam, quoad potest, conjunctionem exoptat et efficit; Christus autem per hoc mysterium, et nobiscum manere voluit, et nobis intime conjungi, non solum affectu, sed etiam reipsa, ut nimis hæc posterior unio priorem, quæ per spiritualem affectum est, accenderet ac inflamareret. Unde eadem nocte, qua hoc mysterium Christus instituit, orabat ad Patrem: *Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint; ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut et nos unum sumus; ego in eis, et tu in me, ut sint consummati in unum,* Joan. 17. Unde eleganter Chrysost., homil. 24 in 4 ad Corinth., dicit Christum Dominum ob nimium erga nos amorem, non solum a nobis videri, sed etiam tangi, et desiderio sui omnes implere voluisse. Et hanc ratio-

nem confirmant omnia, quæ de supernaturali unione, quæ per hoc mysterium fit inter nos et Christum, Sancti scripserunt, quæ superius attigimus, et infra, quæst. 79, latius afferemus.

14. Nona ratio sumenda est ex eadem virtute charitatis, ut inter proximos intercedit; ideo enim voluit Christus, ut omnes eodem numero cibo aleremur, ut in ipso tanquam in centro omnes coniungeremur; et sicut ipse dilexit nos, ita nos invicem diligemus, tanquam membra ejusdem corporis, que eodem pane vescuntur, ut Paul. dicit, 1 ad Cor. 40. Et ad hanc unitatem significandam, seipsum dedit in cibum sub speciebus earum rerum, quæ ex multis granis in unum confluentibus coalescunt, ut Cypr., et Augustin., et alii Patres in superioribus citati notarunt. Hinc etiam Paul., citato loco ad Cor., et ad Eph. 5, hoc maxime argumento inducit fideles ad animorum concordiam et unitatem, quia scilicet eodem Christi corpore omnes aluntur; et ideo etiam in Ecclesia communio hujus sacramenti fuit semper signum Ecclesiasticae unitatis et concordiae, ac propterea, symbolum pacis et unitatis vocatur ab Augustin., tr. 26 in Joan. Accedit, ad hanc et præcedentem rationem confirmandam, quod hoc sacramentum per se institutum est ad charitatem nutriendam, ac perficiendam.

15. Decima ratio ex virtute religionis pertenda est, nam imprimis hac singulari Christi præsencia maxime extollitur et commendatur Christiana religio. Nulla enim natio est, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest nobis. Fuit etiam hoc valde accommodatum humanae fragilitati ac conditioni. Cum enim homo sit sensibilis, maxime excitatur sensibilibus rebus. Propter quod dixit Angustin. contra Faustum, omnium hominum religionem aliquibus signis et ceremoniis sensibilibus congregari, quod in Christiana etiam religione servatum est; ejus tamen excellentia, tum in eo posita est, quod illa signa, quibus utitur, non sint falsa, sed vera; nec vacua, sed plena gratia et virtute; tum maxime in eo, quod ipsem auctor sacramentorum in hoc perfectissimo mysterio vere ac realiter continetur, cui latriæ cultus absque ullo periculo aut superstitione potest et debet exhiberi. Hinc Cypr., de Cœna Dom.: *Sacramento visibili divina se infudit essentia, ut esset religioni circa sacramenta devotio.* Unde etiam factum est, ut perfectissimus actus religionis, qui in sacrificandi

cultu consistit, in religione Christiana infinitam quamdam perfectionem et excellen-tiam habeat. Nam offerimus Deo in sacrificium et gratiarum actionem, rem infiniti valoris et dignitatis. Est enim haec infinita Dei bonitas et liberalitas, ut suis in nos collatis donis velit a nobis vicissim honorari. Ex quo ultius effectum est, ut perfectissimus Dei cultus cum summa nostra utilitate conjunctus fuerit. Nam, dum Christum in hoc sacramento accipimus, et summum cultum exhibemus Deo, et maxima dona percipimus, ipsumque sumere, est pro beneficiis acceptis maximas gratias eidem referre, juxta illud: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam.*

16. Undecima ratio colligi potest ex D. Thom., 4 cont. Gent., cap. 61, et nititur in eadem perfectione Christianæ religionis et status Ecclesiæ in lege gratiæ; oportuit enim, præter illud sacramentum, quod ad spiritualem regenerationem fuerat institutum, esse in Ecclesia aliud sacramentum sensibile, quo fideles spiritualiter nutrimentur; ut enim Chrysost. ait, hom. 63 in Matth., et 60 ad Pop., et Damasc., lib. 4, cap. 14, si incorporei essemus, incorporalia dona nobis sufficerent; tamen, quia anima corpori conjuncta est, oportuit, ut sensibili modo nutriremur. Est autem haec differentia inter generationem et nutritionem, quod in generatione non est necesse, generantem substantialiter conjungit genito, sed tantum virtute. At vero in nutritione necesse est cibum intime realiter et corporaliter conjungi viventi; et ideo licet Christus sit, qui per baptismum principaliter nos regenerat, non oportuit ipsum realiter adesse præsentem baptismum; at vero in hoc sacramento, quod per modum nutrimenti datur, oportuit ipsum adesse, ac realiter nobis conjungi, et intra nos sumi, tanquam perfectissimum animarum cibum; et hanc rationem illustrant egregie, quæ Chrysost. citatis locis disputat de bono pastore, qui gregem suum sua carne et sanguine alit.

17. Duodecima ratio adjungi posset ex simili discursu circa virtutes alias morales, quarum insignia exempla et motiva in hoc sacramento reludent, ut, v. gr., humilitatis, quam in hoc mysterio Christus ad nos descendens, ac sese nobis accommodans, satis commendat, ut late et eleganter notavit August., Ps. 33, dicens: *Nisi humiliasset Dominus Jesus, eum nec manducare, nec bibere potuisset;* et D. Thom.,

Opusc. 73, cap. 2, part. 3, divinam humilitatem exaggerans, dicit: *Eadem humilitas incomprehensibilem Dominum majestatis coegerit frequenter venire sub specie panis ad consolationem fidelium in sacramento.* Et eodem modo possumus in hoc mysterio divinam patientiam contemplari. Nam in hoc sacramento saepe ab inimicis suis se contrectari, et suscipi permittit; appareat etiam divina munificencia, quia ut D. Thom. citato loco dicit: *Deus Pater corpus et sanguinem unigeniti dilecti Filii sui D. N. J. C. sub specie panis et vini ad delectabilem refectionem animarum, tam continue ministravit, in quo totum, quod ipse est, et habet cum Spiritu Sancto in summo dedit, ut ipse fusius explicat.* Et ad hunc modum poterit quivis facile de aliis virtutibus ratiocinari.

18. Ex his igitur omnibus satis responsum est hæreticis dicentibus mysterium hoc esse, aut nobis inutile, aut Deo indignum; errant enim vehementer, non intelligentes, quid Deo dignum, nobis vero utile sit. Et similia objici solent a Paganis, contra mysterium incarnationis, passionis et mortis Christi, quia haec indigna Deo judicant. Quibus respondemus illis passionibus nihil divinam majestatem laedi, sed amorem suum, sapientiam, beatitudinem, et omnipotentiam manifestare; et ideo nihil in illis esse, quod non maxime Deum deceat. Sic ergo in præsenti dicimus, quidquid in hoc sacramento circa species sacramentales contingat, illæsum et impassibile manere Christi corpus, et aliunde omnia prædicta attributa ejus in hoc opere egregie manifestari; et ideo nihil in hoc mysterio esse, quod ipsum non maxime deceat. Quod ad nostram vero utilitatem spectat, jam satis ostensum est, quot utilitates ex hoc sacramento nobis proveniant, quas licet Deus possit aliis modis in nobis efficere, nullus tandem excogitari potuit aptior, aut Deo dignior.

SECTIO VIII.

Utrum Christus sit permanenter in hoc sacramento post consecrationem, vel tantum in usu.

4. Qui admittunt realem præsentiam in hoc sacramento, duplice circa questionem hanc errarunt: quidam enim dicunt, humanitatem Christi ubique esse ratione incarnationis, et hi consequenter aiunt, non habere hic specialem præsentiam ratione hujus sacramenti, sed eodem modo adesse ante et post consecrationem, licet post consecrationem alter-